

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

ЛІТЕРАТУРА ТА ІСТОРІЯ

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

підготовки магістрів
денної форми здобуття освіти
спеціальності 035 Філологія
спеціалізації 035.01 Українська мова та література
освітньо-професійної програми Українська мова та література

Укладач: Проценко Оксана Анатоліївна, к. філол. н., доцент

Обговорено та ухвалено
на засіданні кафедри
української літератури
Протокол № 1 від 28.08.2023 р.

Ухвалено науково-методичною радою
філологічного факультету
Протокол № 1 від 05.09.2023 р.

Завідувач кафедри української
літератури Н.В. Горбач
(підпис) (ініціали, прізвище)

Голова науково-методичної ради
філологічного факультету
І.Л. Мацегора
(підпис) (ініціали, прізвище)

Погоджено
Гарант освітньо-професійної програми
В.М. Ніколаєнко
(підпис) (ініціали, прізвище)

2023 рік

1. Опис навчальної дисципліни

1	2	3
Галузь знань, спеціальність, освітня програма рівень вищої освіти	Нормативні показники для планування і розподілу дисципліни на змістові модулі	Характеристика навчальної дисципліни
		очна (денна) форма здобуття освіти
Галузь знань 03 «Гуманітарні науки»	Кількість кредитів – 3	Вибіркова
		Цикл дисциплін Вільного вибору студента в межах університету
Спеціальність 035 «Філологія»	Загальна кількість годин – 90	Семестр
Спеціалізація 035.01 «Українська мова та література»		1-й
Освітньо-професійна програма «Українська мова та література»	Змістових модулів – 4	Лекції
		12 год.
Рівень вищої освіти: магістерський	Кількість поточних контрольних заходів – 14	Практичні
		10 год.
		Самостійна робота
		68 год.
		Вид підсумкового семестрового контролю: залік

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета вивчення навчальної дисципліни «Література та історія» – з'ясувати складні питання теорії та практики творів про історичне минуле, створити концепцію аналізу історичної прози майстрів, творчість яких вивчається, під кутом її жанрової своєрідності та художньої вартості, осмислити відмінності між ними, виявляти продовження і розвиток традицій на різних етапах літературного процесу.

Основні завдання вивчення дисципліни «Література та історія»:

- осмислити жанрову своєрідність і структуру творів про історичне минуле українських письменників;
- з'ясувати роль історичного фактажу, документальних джерел як першооснови окремих текстів, визначити їх ідейно-естетичну роль у художньому відтворенні подій та характерів;
- розкрити теоретичні та творчі аспекти співвіднесеності історичної істини та художнього вимислу і домислу.

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Література та історія» студент повинен набути таких результатів (знань, умінь) та компетентностей:

Заплановані робочою програмою результати навчання та компетентності	Методи і контрольні заходи, що забезпечують досягнення результатів навчання та компетентностей
<p>Знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> – основні теоретичні поняття; – характерні особливості розвитку творів про історичне минуле; – зміст художніх творів про історичне минуле та їх місце в літературному процесі; – параметри авторської позиції і ціннісні орієнтації в інтерпретації подій різних історичних епох; – основні літературно-критичні матеріали, присвячені творчості письменників, твори яких розглядаються; – особливості впливу творів про історичне минуле на формування моралі та культури. 	<p>Методи:</p> <p>Пояснювально-ілюстративний (розповідь, презентації); частково-пошуковий (бесіда); репродуктивний (робота з художніми текстами, підручником, посібником); дослідницький (самостійна робота з науковою літературою, робота з фактичним матеріалом); інтерактивні (дискусія, мозковий штурм)</p> <p>Поточні контрольні заходи:</p> <p>Проміжні контрольні заходи: виконання тестових завдань у СЕЗН Moodle і письмово за окремими темами й розділами, усне опитування.</p> <p>Підсумковий контрольний захід:</p> <p>залік</p>
<p>Вміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> – формулювати найважливіші теоретичні проблеми, пов'язані з вивченням творів про історичне минуле; – аналізувати твори про історичне минуле із політично незаангажованих позицій сучасного літературознавства крізь призму естетичних, морально-етичних, художньо-мистецьких категорій і образів, які відбивають специфіку національного сприйняття й осмислення навколишнього світу; – характеризувати ідейні та художні особливості окремих творів, проводити типологічні зіставлення; – давати оцінку творам про історичне минуле; – виробляти власну думку про наукову, художню та естетичну цінність художнього твору про історичне минуле, його спадкоємні зв'язки з творами попередників і новаторські риси; – застосовувати отримані знання на практиці. 	
<p>Набути таких компетентностей:</p> <ul style="list-style-type: none"> – здатність розв'язувати складні задачі і проблеми в галузі літературознавства в процесі професійної діяльності; – здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел; – здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу; – здатність осмислювати літературу як полісистему, розуміти еволюційний шлях розвитку вітчизняного і світового літературознавства; – здатність критично осмислювати історичні надбання та новітні досягнення філологічної науки; – здатність вільно користуватися спеціальною термінологією в галузі української філології; – здатність ефективно й компетентно брати участь у різних формах наукової комунікації (конференції, круглі столи, дискусії, наукові публікації) в галузі філології. 	

Міждисциплінарні зв'язки. Курс тісно пов'язаний з історією української літературної критики, історією літературознавчих вчень, сучасною українською літературою.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Давня українська минувшина у фокусі художньої літератури.

Тема 1. Теоретичні аспекти дослідження історичної прози.

Особливості еволюції творів про минувшину. Проблема класифікації історичних творів. Жанрово-стильова специфіка історичної белетристики (історична достовірність, питома вага факту, наявність справжнього історичного персонажа у творі, поєднання художнього доміслю і вимислу).

Тема 2. Давньоруський період української історії в літературі.

Київська Русь як держава у творах П. Загребельного «Диво», «Первоміст», «Смерть у Києві», «Тисячолітній Миколай»; Р. Іванченко «Гнів Перуна», «Золоті стремена», «Зрада, або як стати володарем», «Отрута для княгині»; В. Малика «Горить свіча», «Князь Ігор. Слово о полку Ігоревім»; О. Лупія «Падіння давньої столиці»; Д. Павличка «Князь». Сюжетний розвиток творів. Жанрово-стильова специфіка творів. Семантика символів. Синтез відомих історичних фактів із художнім доміслом. Хронологічний принцип побудови розповіді, ретроспекції. Образ головних персонажів у творах (зовнішня, внутрішня, опосередкована характеристики та художні деталі).

Змістовий модуль 2. Доба Козаччини та доба Руїни в художній літературі.

Тема 3. Боротьба українського народу за незалежність в художньому моделюванні.

Особливості художньої інтерпретації доби Козаччини та доби Руїни у творах М. Вінграновського «Северин Наливайко»; Р. Іваничука «Мальви», «Орда»; Ю. Мушкетика «На брата брат», «Гетьманський скарб»; Д. Павличка «Іван Богун», О. Пахучого «Тиміш Хмельницький, син Богдана», «Юрась Хмельниченко». Запорозька Січ як осередок державотворення. Специфіка художнього відтворення подій, характерів, явищ у творах. Естетичне та композиційне навантаження документів. Органічне поєднання історичної правди з художнім доміслом і вимислом. Специфіка моделювання образів головних персонажів (пряма, опосередкована та внутрішня характеристики).

Змістовий модуль 3. Українська дійсність ХХ століття у художніх вимірах.

Тема 4. Україна в добу революції та першої світової війни у літературі.

Художня інтерпретація історії у творах Р. Іваничука «Бо війна – війною», А. Кокотюхи «Справа отамана Зеленого: українські хроніки 1919 р.», «Маруся»; К. Тур-Коновалова «Крути. 1918»; В. Шкляра «Чорний ворон». Жанрово-стильова специфіка творів. Роль історичних документів у творах, зокрема, з розсекречених архівів КДБ. Характерні риси творів: щільне переплетення реалістичних і алегорично-символічних картин і образів; проникнення у внутрішній світ персонажів; наявність елементів психоаналізу, есеїстичність окремих фрагментів, іманентна емоційність і потужна сугестивність; особлива роль авторського доміслювання. Особливості поетики творів.

Тема 5. Україна у передвоєнні роки та в період Другої світової війни.

Становлення тоталітарного режиму та репресії в Україні, Друга світова війна у творах І. Багряного «Сад Гетсиманський», «Людина біжить над прірвою»; Р. Іваничук «Торговиця»; Є. Іваничук «Холодне небо Півночі»; А. Кокотюха «Червоний»; В. Лис «Соло для Соломії»; Т. Осьмачка «Ротонда душоубців»; Р. Федоріва «Єрусалим на горах». Особливості відображення революційних подій і постреволюційного ренесансу, сталінського терору і голодомору, другої світової війни. Жанрово-стильова специфіка

творів. Документальність. Синтез відомих історичних фактів із художнім домислом. Осмислення трагедії Голокосту у творах Ю. Винничука «Танго смерті», О. Забужко «Музей покинутих секретів», М. Матіос «Апокаліпсис», М. Машенко «Дитя єврейське».

Змістовий модуль 4. Збройна боротьба ОУН–УПА проти радянської влади в художніх творах.

Тема 6. Україна 1945–1991 років у літературі.

Виникнення ОУН. Операція «Вісла» у творах Р. Іваничука «Вогненні стовпи»; В. Лис «Століття Якова», М. Матіос «Солодка Даруся»; Д. Павличка «Вогнище», «Космач», «Ялівець»; В. Шкляр «Троща». Інтелектуалізм історичних творів. Правдивість, фактографічність, документальна достовірність, об'єктивність творів. Осмислення самоусвідомлення людини і нації у творах про минуле.

4. Структура навчальної дисципліни

Змістовий модуль	Усього годин	Аудиторні (контактні) години					Самостійна робота, год		Система накопичення балів		
		Усього годин	Лекційні заняття, год		Практичні заняття, год		о/д ф.	з/дист ф.	Теор. зав-ня, к-ть балів	Практ. зав-ня, к-ть балів	Усього балів
			о/д ф.	з/дист ф.	о/д ф.	з/дист ф.					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	15	6	4	–	2	–	15	–	6	6	12
2	15	6	2	–	4	–	16	–	12	11	23
3	15	8	4	–	4	–	16	–	12	7	19
4	15	2	2	–	–	–	15	–	–	6	6
Усього за змістові модулі	60	32	12	–	10	–	62	–	30	30	60
Підсумковий семестровий контроль залік		–	–	–	–	–	–	–	20	20	40
Загалом	90								–	–	100

5. Темі лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	Тема 1. Теоретичні аспекти дослідження історичної прози	2	–
	Тема 2. Давньоруський період української історії в літературі	2	–
2	Тема 3. Боротьба українського народу за незалежність в художньому моделюванні.	2	–
3	Тема 4. Україна в добу революції та першої світової війни у літературі	2	–
	Тема 5. Україна у передвоєнні роки та в період другої світової війни	2	–
4	Тема 6. Україна 1945–1991 років у літературі	2	–
	Всього	12	

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	Тема 1. Теоретичні аспекти дослідження історичної прози	-	-
	Тема 2. Давнобурський період української історії в літературі	2	-
2	Тема 3. Боротьба українського народу за незалежність в художньому моделюванні.	4	-
3	Тема 4. Україна в добу революції та першої світової війни у літературі	2	-
	Тема 5. Україна у передвоєнні роки та в період другої світової війни	2	-
4	Тема 6. Україна 1945–1991 років у літературі	-	-
	Всього	10	-

7. Види і зміст контрольних заходів

№ змістового модуля	Види поточних контрольних заходів	Зміст поточного контрольного заходу	Критерії оцінювання	Усього балів
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>
1	Практичні заняття № 1	Питання для підготовки до практичних занять, завдання для самостійної роботи, тести розміщено у СЕЗН ЗНУ Moodle за посиланням: https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=9018	4 – 6	6
	Завдання практичного характеру (самостійна робота № 1)		1 – 5	5
	Тести № 1		1	1
Усього за ЗМ 1	3			12
2	Практичні заняття № 2, 3	Усне опитування	4 – 6	12
	Завдання практичного характеру (самостійна робота № 2, 3)	Завдання практичного характеру (самостійна робота) – це робота, яку студент виконує за завданням викладача до кожного практичного заняття і яка потребує самостійного розумового напруження як під час аудиторних занять, так і поза ними. Самостійна робота надсилається у день проведення практичного заняття в електронному вигляді у СЕЗН ЗНУ Moodle.	1 – 5	10
	Тести № 2, 3	Тести необхідно виконати в день проведення практичного заняття	1	2
Усього за ЗМ 2	5			24

	Практичні заняття № 4, 5		4 – 6	12
	Завдання практичного характеру (самостійна робота № 4)		1 – 5	5
	Тести № 4		1	1
Усього за ЗМ 3	4			18
	Завдання практичного характеру (самостійна робота № 5)		1 – 5	5
	Тести № 5		1	1
Усього за ЗМ 4	2			6
Усього	14			60

8. Підсумковий семестровий контроль

Форма	Види підсумкових контрольних заходів	Зміст підсумкового контрольного заходу	Критерії оцінювання	Усього балів
1	2	3	4	5
Залік	Теоретичні питання	Перелік питань для підсумкового контролю розміщено у СЕЗН ЗНУ Moodle за посиланням: https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=9018	Відповідь на кожне теоретичне питання оцінюється у 10 балів, зокрема, враховується: – вичерпність, повнота, логічна структурованість відповіді; – уміле оперування літературознавчою термінологією, доцільне застосування елементів аналізу художнього тексту; – посилання на текст, влучне цитування, – уміння враховувати історико-літературний контекст, світогляд письменника для інтерпретації тексту.	20
	Тестування	Тести		20
Усього за підсумковий семестровий контроль				40

9. Рекомендована література

Основна:

1. Гречанюк Ю., Нямцу А. Проблеми історизму і традиції в літературі 19-20 ст. Чернівці : Рута, 1997. 123 с.
2. Гуляк А. Становлення українського історичного роману. Київ : Міжнародна фінансова агенція, 1997. 293 с.
3. Ковалів Ю. Історія української літератури: кінець XIX – поч. XXI ст. : підручник : у 10 т. Київ : ВЦ «Академія», 2013. Т. 2 : у пошуках іманентного сенсу. 624 с.
4. Проценко О. Методичний посібник до вивчення спецкурсу «Еволюція історичного роману в українській літературі 90-х років XX століття» (на допомогу студентам 4 курсу філологічного факультету). Запоріжжя : ЗДУ, 2003. 74 с.
5. Мельничук Б. Випробування істиною (проблема історичної та художньої правди в українській історико-біографічній літературі (від початку до сьогодення). Київ : Академія, 1996. 270 с.

Додаткова:

1. Андрусів С. Мости між часами. Про типологію історичної прози. *Українська мова і література в школі*. 1987. № 8. С. 14–20.
2. Апанович О. Гетьмани України і кошові отамани Запорозької Січі. Київ : Либідь, 1993. 288 с.
3. Білий О. Літературний герой у контексті історії. Київ : Наукова думка, 1980. 119 с.
4. Гетьмани України: історичні портрети. Київ : Україна, 1991. 216 с.
5. Грушевський М. Історія України. Київ : Освіта, 1992. 241 с.
6. Костомаров М. Галерея портретів. Біографічні нариси. Київ : Веселка, 1993. 326 с.
7. Котляр М., Смолій В. Історія в життєписах. Київ : Час, 1994. 328 с.
8. Ромащенко Л. Жанрово-стильовий розвиток сучасної історичної прози: основні напрями художнього руху: монографія. Черкаси, 2003. С. 9–17.
9. Слабошпицький М. З голосу нашої Клію. Події і люди української історії. Київ : Довіра, 1993. 255 с.
10. Тараненко О. Факт і вимисел у літературі. *Радянське літературознавство*. 1981. № 2. С. 66–76.
11. Федорів Р. Історична романістика та національна свідомість. *Дзвін*. 1996. № 10-12. С. 109–113.
12. Jerome de Groot. The Historical Novel. Abingdon: Routledge, 2009. 146 s.
13. Perry A. «From Progress to Catastrophe» (on the historical novel). *London Review of Books*. 2011. Vol. 33. N. 15. 28 July. pp. 24–28.

Інформаційні ресурси:

1. «Меч і мисль»: Творчість Романа Іваничука у національних вимірах української культури. URL : [http:// news.if.ua/ news/6660.html](http://news.if.ua/news/6660.html); ЛітАкцент. 2010. 3 червня. За матеріалами ЗІК. URL : <http://litakcent.com/2010/06/03/roman-ivanychuk-povertajetsja-do-romanistyky.html>;
2. ЗІК. 2010. 2 червня. URL : <http://zik.com.ua>
3. Павлюк Н. Історична правда та художній вимисел у романі Ю. Мушкетика «На брата брат». URL : <https://www.sworld.com.ua/konfer30/1134.pdf>.
4. Роман Іваничук – майстер історичного роману: методичні поради. Івано-Франківська обласна універсальна наукова бібліотека імені І. Франка. URL : <http://lib.if.ua/publish2009/1240488525.html>.